M5. KRITINIO MĄSTYMO VERTĖ VISUOMENEI: KULTŪRA IR GALIA – Asmens ir meno kūrinio dialogas

Ant renovuotos Rygos (Latvija) 40-osios vidurinės mokyklos sienos atsiradęs sieninės tapybos (gatvės meno) kūrinys „Dedikacija Džemmai Skulmei (Gemma Skulme)“ sukėlė aršias viešas diskusijas.

Šį darbą inicijavo fondas „Menui reikia erdvės“. Fondo atstovė Lāsma Goba informavo, kad šios freskos eskizą sukūrė latvių menininkas Kristians Brekte, o menininkas Miķelis Mūrnieks ir meno studija „Kiwie“ eskizą perkėlė ant sienos.

Kristians Brekte įkvėpė menininkės Gemma Skulme paveikslai, primenantys vaikiškus piešinius. Jis sukūrė freską „Dedikacija Džemmai Skulmei“, kurioje pavaizduoti autorės kurtų merginų pavidalai iš paveikslų serijų „Sugrįžimas“ ir „Modelis“.

Meno istorikė Inga Šteimane pabrėžia, kad fondas „Menui reikia erdvės“ jau anksčiau rengė projektus, kuriuose daugiausia dėmesio buvo skiriama *XX a. antrosios pusės vizualiųjų menų kūrėjams*, tačiau kviečiami ir šiuolaikiniai menininkai, kad interpretuotų jų asmenybes ir kūrybą. Freska „Dedikacija Džemmai Skulmei“ – tai projektas kuriantis „tiltą“ tarp dviejų kartų kūrėjų, kurių meninėje praktikoje yra naiviuoju stiliumi tapytų ar pieštų modelių, pabrėžiant abiejų talentą kurti akivaizdžiai paveikius vaizdinius. Dar daugiau, šiuolaikinis menas šiandien išbando viską – tikrina mūsų reakcijas ir tikrąsias emocijas, siekia į save atkreipti dėmesį visomis įmanomomis ir neįmanomomis priemonėmis.

Diskusijoje, kuri jau sulaukė kelių šimtų komentarų, pateikiami labai skirtingi vertinimai. Netrukus po freskos atidengimo, Rygos 40-osios vidurinės mokyklos vadovybė pareiškė pretenzijas dėl jo, pabrėždama, kad jis nebuvo iš anksto suderintas su mokykla ir kad mokinių tėvai įžvelgė jame neigiamų potekščių, įskaitant satanizmo bei pornografijos elementus.

Tėvai buvo nusiteikę kovingai – tokiam kūriniui ne vieta ant mokyklos sienos. Diskusijos dalyviai daugiausia abejojo jo menine verte. Jiems kėlė nerimą tai, kad meno kūrinys turi seksualinę potekstę ir kad jame vaizduojami žmonės yra išsigimę – su daugybe akių ir krūtų.

Savo pareiškime Rygos miesto tarybai tėvai priekaištauja, kad taryba nesiėmė jokių aktyvių, gerą valdymą demonstruojančių veiksmų, nors, įstatymų numatyta tvarka, vaikų teisėms turi būti teikiama pirmenybė. Tėvų teiginys, kad toks vaizdas gali sukelti sumaištį, baimę ir neigiamas emocijas, galimai yra pagrįstas, nes šioje mokykloje mokosi mokiniai nuo 1 iki 5 klasės (7-12 metų). Tokio amžiaus vaikai gali būti ribotai pajėgūs suvokti atvaizdą kaip meno kūrinį, turintį gilesnę prasmę, nors to ir siekia menininkas.

Dailininkas Kristians Brekte pabrėžia, kad kūrybiškumas neturėtų būti ribojamas ir kad menininkai turėtų būti laisvi save išreikšti. Todėl, pradedant darbą, buvo suteikta visiška laisvė. „Supratau, kad turiu sukurti freską. Nekreipiau dėmesio į tai, koks tai pastatas. Man tai nebuvo svarbu.“ Komentuodamas kūrinį, Brekte pasakoja, kad norėjo pavaizduoti keturias deives: Afroditę, kuri freskoje yra pirmoji ir didžiausia, tada, viršuje – Hekatę, kairėje – Nikę, kurioje tėvai įžvelgia tam tikrą seksualinio akto potekstę, ir apačioje – Hathor, kuri socialiniuose tinkluose įvardijama kaip velnias, tačiau yra senovės Egipto deivė, iš kurios ašarų gimė žmogus. Labai svarbu, kad ji simbolizuoja muziką, šokį ir meilę, be to, ji šypsosi.

Rygos miesto tarybos Architektūros ir urbanistikos departamentas pabrėžia, kad jie neturi teisės priimti vienašališko sprendimo uždažyti freską. Freska buvo finansiškai paremta Rygos miesto tarybos Kultūros projektų finansavimo konkurso komisijos sprendimu, jai pritarė Rygos miesto tarybos Turto departamentas. Rygos savivaldybės atstovai pabrėžia, kad specialistai įvertino projektą ir neįžvelgė jokios grėsmės mokinių gerovei ir doriniam ugdymui.

Co-funded by the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein. Project number: 2023-1-LT01-KA220-ADU-000153426

MIND

Paminėtina ir tai, kad dalis visuomenės pritaria freskos idėjai ir rezultatui, pabrėždami, kad mokytojai ir tėvai turėtų sugebėti paaiškinti, jog tai yra menas ir menininko vizija. Jie mano, kad ši freska yra gera paskata pokalbiui apie šiuolaikinį meną, o pats kūrinys – vertingas. Daugelis pabrėžia, kad Gemma Skulme buvo didi latvių dailininkė, o ši sieninė tapyba suteikia galimybę kalbėti apie pačią menininkę ir meną apskritai.

Meno nereikia bijoti.

Meno istorikė Inga Steimane atkreipia dėmesį į tai, kad „Šiuolaikiniame mene viskas įmanoma, provokacija yra įprastas dalykas. Menas – gyvenimo ir kultūros dalis, todėl provokacija yra įmanoma.

Kita vertus, žurnalistė Solvita Krese mano, kad „kalbant apie etines kategorijas, reikia būti atsargesniems ir apdairesniems“.

Pats menininkas Kristians Brekte pabrėžia: „Didžiausia problema yra ta, kad žmonės nesigilina į kontekstą ir turinį.“

Ką manote jūs?

Co-funded by the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein. Project number: 2023-1-LT01-KA220-ADU-000153426

MIND

Kristians Brekte freskos eskizas

Co-funded by the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein. Project number: 2023-1-LT01-KA220-ADU-000153426

MIND